

# POLICY BRIEF

## โลกที่ 3 และพื้นที่เรียนรู้ ของเด็กยุค COVID-19



พศ.ดร.ภูเบศร์ สมุทรจักร  
สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

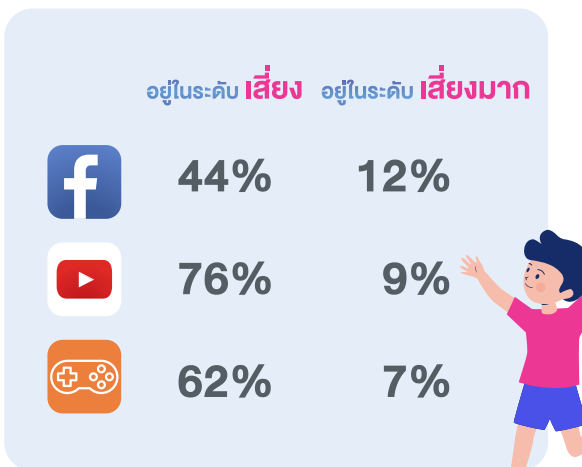
# โลกที่ 3 และพื้นที่เรียนรู้ ของเด็กยุค COVID-19

เมื่อ New normal ทำให้เวลาออนไลน์ของเด็กเพิ่มมากขึ้น อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ความเสี่ยงของเด็กต่อการสัมผัสโลกออนไลน์ เป็นเวลานาน มีพอ ๆ กับโอกาสที่จะใช้พื้นที่ออนไลน์เพื่อสร้าง พัฒนาการให้กับเด็ก... ขึ้นอยู่กับการติดตามและการชี้แนะ ของผู้ใหญ่

เด็กและเยาวชนแห่งศตวรรษที่ 21 เติบโตในยุคที่โลกออฟไลน์ และโลกออนไลน์ดำเนินคู่ขนานกันไปในชีวิตประจำวัน และ ยิ่งนานวัน กิจกรรมต่างๆ ของเด็กและเยาวชนก็จะยิ่งผูกพัน อยู่กับโลกออนไลน์มากขึ้นเมื่อเทคโนโลยีดิจิทัลสร้างการเปลี่ยนแปลง มิติต่างๆ ในระดับพลิกผัน (Disruption) การแพร่ระบาดของ COVID-19 ตั้งแต่ปลายปี 2562 ซึ่งนับเป็นการพลิกผันซ้อน ยิ่งทำให้การใช้ชีวิตในโลกออนไลน์ขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็ว เป็นทวีคูณ สิ่งหนึ่งที่ไม่อาจปฏิเสธได้คือ โลกออนไลน์มีคุณประโยชน์ มหาศาลในการที่เป็นแหล่งความรู้ แหล่งข้อมูล และต้นธาร แห่งความคิดสร้างสรรค์ แต่ขณะเดียวกันได้เปิดช่องให้เนื้อหา ที่ไม่เหมาะสมกับช่วงวัย เข้าถึงเด็กและเยาวชนได้ง่ายมากขึ้น โดยเฉพาะช่วงวัยที่ยังต้องการคำชี้แนะและการติดตามอย่างใกล้ชิด

## ความเสี่ยง 3 มิติ ในการใช้สื่อออนไลน์ของเด็ก

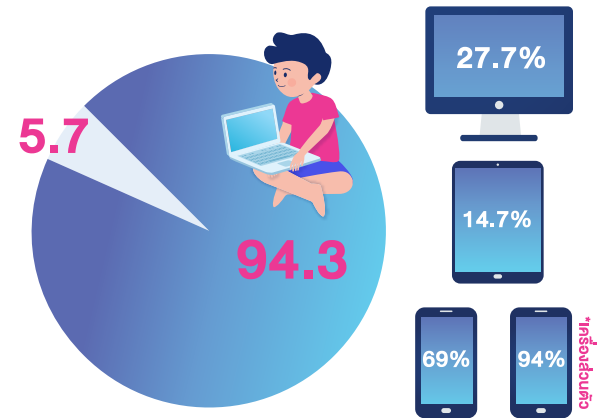
การควบคุมในบ้าน | เนื้อหา | ระยะเวลา



## สาระสำคัญ

- ▶ เด็กและเยาวชนเข้าถึงสื่อโซเชียลเพิ่มมากขึ้น ทั้งในแง่ของช่องทาง และเวลาที่ใช้ในแต่ละวัน
- ▶ สื่อโซเชียล เป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ที่สำคัญ แต่ในขณะเดียวกัน ก็เป็นพื้นที่เสี่ยงต่อพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็ก
- ▶ ผู้ใหญ่ที่อยู่รอบตัวเด็กไม่ว่าจะเป็น ผู้ปกครอง ครู และบริษัทเอกชนที่เกี่ยวข้อง ต้องร่วมกันดำเนินบทบาทของตนเองเพื่อให้เด็กใช้พื้นที่ออนไลน์เพื่อการเรียนรู้ อย่างสร้างสรรค์และปลอดภัยที่สุด

## การเข้าถึง สื่อออนไลน์ของเด็ก



## สมดุลระหว่างประโยชน์และโทษ ของ Social Media ที่ต้องมีกลไกคอยควบคุม



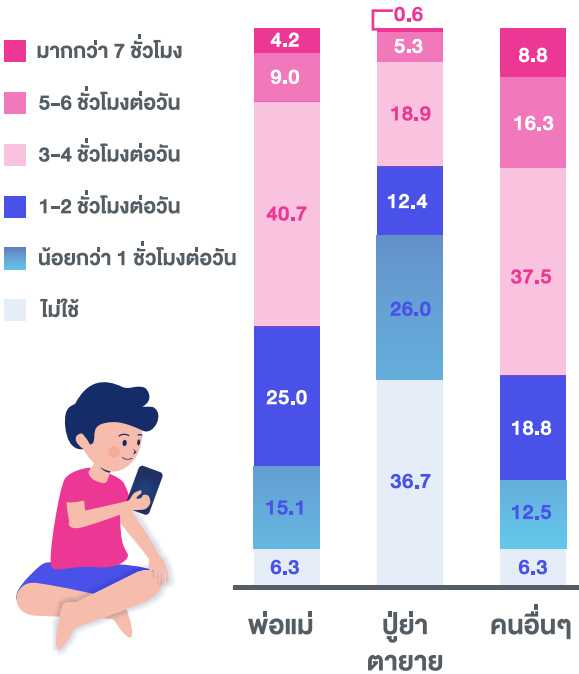
ประโยชน์ต่อการเรียนรู้  
ความคิดสร้างสรรค์  
ข้อมูลข่าวสาร  
การบันเทิง และสังคม



พัฒนาการทางสมาธิ และ  
อารมณ์การล่อลวง และ  
การล่วงละเมิดการข่มขู่รังแก  
(Cyber bully)

ข้อมูลจากโครงการวิจัย “ยุวชนนิเวศของประชากร เจเนอเรชัน ซี-แอลฟา ในประเทศไทย” ซึ่งให้เห็นว่าเด็กและเยาวชนเกินกว่าร้อยละ 90 เข้าถึงพื้นที่ออนไลน์ในรูปแบบต่างๆ แต่ตัวเลขที่น่าสนใจยิ่งกว่านั้นคือประมาณร้อยละ 70 เข้าถึงด้วยโทรศัพท์มือถือส่วนตัว ซึ่งหมายความว่า การเข้าถึงสื่อต่างๆ ในโลกออนไลน์มีความ “ง่าย” และ “เป็นส่วนตัว” หลีกเร้นไปจากสายตาของผู้ปกครองที่จะคอยช่วยสอดส่องดูแลความเหมาะสม

นอกจากนี้ข้อมูลยังสะท้อนอีกว่าในหลากหลายกรณีผู้ปกครองตลอดจนผู้ใหญ่ที่อยู่รอบข้างอาจเป็นตัวอย่างไม่เหมาะสมนักในการใช้อุปกรณ์สื่อสารดิจิทัลเพื่อการเสพข้อมูลต่างๆ ในโลกออนไลน์ โดยที่พบว่ากลุ่มพ่อแม่ที่ใช้สื่อออนไลน์เกินกว่า 3-4 ชั่วโมงต่อวันมีเกินกว่าร้อยละ 54 ทำให้เด็กเกิดความเสี่ยงในการใช้สื่อออนไลน์ ในทั้ง 3 มิติได้แก่ การขาดวินัยและมาตรการในการใช้ เนื้อหาของสื่อ และระยะเวลาในการใช้ต่อวัน เด็กที่อยู่ในระดับเสี่ยงมาก (เสี่ยงในบางมิติ) มีถึงร้อยละ 44-62 และที่อยู่ในระดับเสี่ยงมากที่สุดทุกมิติ มีถึงร้อยละ 7-12



**พ่อ-แม่ เกินกว่าครึ่ง มีแนวโน้มที่ใช้โซเชียลคอนข้างมากกว่ากลุ่มอื่น และอาจเป็นตัวอย่างไม่ดีให้กับเด็ก**



## ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1 การมีแนวปฏิบัติ (Guideline) ในการสร้างวินัยและมาตรการในการใช้เนื้อหา และระยะเวลาที่ใช้ต่อเนื่อง สำหรับพ่อแม่ผู้ปกครอง ให้มีความชัดเจน ถูกต้อง สามารถใช้ประโยชน์ให้มากที่สุด และเกิดความเสี่ยงให้น้อยที่สุด โดยแนวปฏิบัตินี้ต้องมีช่องทางเข้าถึงสำหรับพ่อแม่ผู้ปกครองอย่างทั่วถึง



- 2 การมีแนวปฏิบัติสำหรับสถานรับเลี้ยงเด็กและสถานศึกษาในการใช้สื่อออนไลน์ของทั้งเด็ก และครูภายในสถานรับเลี้ยงเด็ก และสถานศึกษา ทั้งการสื่อสารส่วนตัวและการสื่อสารระหว่างครูกับเด็กนักเรียน



- 3 การทำงานร่วมกับผู้ผลิตเครื่องมือสื่อสาร และผู้ผลิตสื่อออนไลน์คอนเทนต์ ในการสร้างระบบการลงทะเบียนสำหรับอุปกรณ์ที่เด็กและเยาวชนใช้ เพื่อเป็นกลไกกลั่นกรองสื่อที่อาจไม่เหมาะสม อาทิ การระบุอายุที่เหมาะสมสำหรับเกมออนไลน์แต่ละประเภท



มาตรการทั้ง 3 ข้อนี้ สามารถช่วยลดจำนวนเด็กและเยาวชนที่มีความเสี่ยง ในการใช้สื่อออนไลน์ทุกมิติ



เนื้อหาในเอกสารฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของหนังสือ “โลกที่ 3 ของ ซี-แอลฟา” ผลิตภัณฑ์โครงการวิจัย ยุวชนนิเวศของประชากรเจนเนอเรชัน ซี-แอลฟา ในประเทศไทย สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ดาวน์โหลดได้ที่

